

ZE ŽIVOTA EXPOZICE MODERNÍCH DĚJIN

Poznámky k Dějinám 20. století
v Národním muzeu

Model 22 1940-1942 Čista, výrobce
Čista (Pražská strojírna),
Koblenka 46, 142 26, Praha
Model 22 1940-1942, výrobce:
Manufactures Čista (Pražská
strojírna) early 1940s

Tomáš Kavka, Jan Lomíček, Jan Pohunek

NÁRODNÍ
MUZEUM : 205 let

ZE ŽIVOTA EXPOZICE MODERNÍCH DĚJIN

Poznámky k Dějinám 20. století v Národním muzeu

Tomáš Kavka, Jan Lomíček, Jan Pohunek

Národní muzeum

Praha 2023

Publikace vznikla za finanční podpory Ministerstva kultury České republiky v rámci institucionálního financování dlouhodobého koncepčního rozvoje výzkumné organizace Národní muzeum (DKRVO 2019–2023/15.II.c, 00023272).

This work was financially supported by Ministry of Culture of the Czech Republic (DKRVO 2019–2023/15.II.c, National Museum, 00023272).

Klíčová slova

Národní muzeum – stálé expozice – výstava Dějiny 20. století – moderní dějiny – dějiny každodennosti – Česko – 20. století – Československo

Key words

National Museum of the Czech Republic – permanent exhibitions – exhibition The History of the 20th Century – modern history – history of everyday life – Czechia – 20th century – Czechoslovakia

Autoři: Tomáš Kavka, Jan Lomíček, Jan Pohunek

Vědecký redaktor: Mgr. Marek Junek, Ph.D.

Lektorovali:

Doc. PhDr. Stanislav Holubec, Ph.D.

Mgr. Marta Harasimowicz

V roce 2023 vydalo Národní muzeum, Václavské náměstí 1700/68, Praha 1 - Nové Město.

Sazba a design: Metoda, spol. s r. o.

Fotografie: Jan Pohunek, Olga Tlapáková, Tomáš Kavka, Jolana Tothová, Moravské zemské muzeum

Použité materiály: Daniel Dvořák, Studio Marvil, soukromý archiv Lenky Šaldové

© Národní muzeum, 2023

© Tomáš Kavka, Jan Lomíček, Jan Pohunek, 2023

ISBN 978-80-7036-794-0 (pdf)

www.nm.cz

1 Úvod

Stálá expozice *Dějiny 20. století* Národního muzea byla slavnostně otevřena po letech dlouhých a obtížných příprav v létě roku 2021. Přestože se otázka vzniku stálých expozic Národního muzea (NM) řešila v podstatě současně s rekonstrukcí Historické budovy Národního muzea, akcelerovala závěrečná fáze jejich příprav až po otevření a zpřístupnění rekonstruovaného objektu veřejnosti. S umístěním stálé expozice mapující nejnovější dějiny českých zemí se původně uvažovalo právě do Historické budovy NM. Nakonec byla tato část stálých expozic otevřena jako první, a to v jiném objektu NM, Nové budově NM. Jedná se o bývalé sídlo Peněžní burzy (v letech 1936–1937 vystavěné dle návrhu architekta Jaroslava Rösslera), kam bylo přesunuto Národní shromáždění v první polovině roku 1946. Následně byla budova rozšířena v letech 1968–1973 dle návrhu architektů Karla Pragera, Jiřího Kadeřábka a Jiřího Albrechta, od roku 1969 sloužila jako sídlo Federálního shromáždění. V letech 1995–2009 sídlilo v budově Rádio Svobodná Evropa. Osudy místa, kde se expozice nachází, tak představují vhodnou ilustraci turbulentního období dějin, kterým návštěvníky provází.

Dějiny 20. století mají v našich životech i veřejném mínění zvláštní postavení. Každá historická epocha sice nevyhnutelně ovlivňuje i současnost, poslední století však přetrvává stále ve vzpomínkách lidí, kteří jej prožili. Jeho rozpory se dosud neuzavřely nejen v odborných debatách historiků, ale ani ve veřejné diskusi. V tomto směru se v přípravě expozice odrazil jak vliv veřejných debat o novodobých historických tématech, tak i diskuse s kolegy z oblasti československých dějin. Jejich věcné a konstruktivní připomínky jsme bohužel v některých případech nebyli schopni vzhledem ke stadiu přípravných prací na expozici, ale i vzhledem k tlaku na její spěšné otevření, již zpracovat.

V přípravném procesu jsme vycházeli ze skutečnosti, že se bude jednat o stálou expozici, nikoliv o dočasnou krátkodobou výstavu, do které by návštěvník neměl tendenci se vracet. Snažili jsme se tedy propojit v řadě prezentovaných objektů i témat více historických fenoménů. Další premisou byla snaha při tvorbě expozice v maximální možné míře vycházet ze sbírkových předmětů naší instituce a nezapůjčovat předměty z jiných subjektů, byť by byly sebevíce ilustrativní, ikonické či dotýkané. Vedle honu za optimálními exponáty v ČR by tento přístup představoval i neadekvátní administrativní zátěž pro již tak vytížený aparát Národního muzea. Z tohoto hlediska jsme oslovili jen minimum muzejních institucí v případech úzce vymezených témat, které sbírky našich odborných oddělení nebyly schopny ilustrovat. Při samotné tvorbě expozice jsme si byli vědomi řady skutečností a problémů, se kterými se budeme potýkat. Vzhledem k tomu, že se jedná o období historicky mladé, dala se předpokládat z jedné strany kritika z řad pamětníků, ze strany druhé zejména hodnocení z řad muzejních teoretiků a širší odborné veřejnosti, která je v mnoha směrech v případě dílčích témat značně rozpolcená. O podobě vystavování soudobých dějin, zejména období nacistické a komunistické diktatury, se vedou debaty, a dokonce jsou z politických podnětů zakládána i nová muzea. V tomto směru jsme chtěli do expozice zahrnout co nejširší pole, které by obsáhlo v základu jak tradiční politické dějiny, tak dějiny každodennosti v jejich širší podobě. Součástí přípravy expozice byla i diskuse o jejím doplňování na základě podnětů

odborné i laické veřejnosti tak, aby neztrácela svoji atraktivitu a zároveň reagovala na faktické připomínky.

Práce na expozici nicméně neskončily jejím otevřením v červenci 2021. Na české muzejní poměry totiž zaznamenala poměrně velké množství reakcí ze strany odborné veřejnosti, stejně tak od té doby došlo k jejímu rozšíření o mobilního průvodce a dostala množství nových rovin, hlavně směrem k rozšiřování takzvaných vzdělávacích linek. Díky programům edukačního oddělení si svoji vlastní trasu v rámci expozice mohou projít nejen školy všech stupňů, ale dokonce i předškoláci. Během roku 2022 pak byla za silného mediálního pokrytí obohacena o další významný, ač prvotně neplánovaný předmět.¹ Expozice již také není jediným stálým výstavním celkem v muzejním komplexu, jak tomu bylo bezprostředně po jejím otevření. Národní muzeum od té doby zpřístupnilo i další části a zejména ty spojené s dějiny přinášejí rovněž množství ohlasů, které se nesou někdy v podobně kritickém duchu, jako reakce na expozici *Dějiny 20. století*.² Nicméně tyto ohlasy jsou prozatím v raném stadiu. Expozice *Dějiny 20. století* již má po dvou letech od svého vzniku jistý život za sebou a tuto publikaci lze brát jako první ohlédnutí za realitou vytváření stálých expozic Národního muzea, a to konkrétně za období, které v mnoha aspektech stále ještě prožíváme a vyrovnáváme se s ním, ať již v osobní či celospolečenské rovině. Zdokonalování jeho prezentace tak ani dnes či v brzké době zcela jistě být ukončeno nemůže.

Autorské „ohlédnutí se“ za expoziční tvorbou jsme rozdělili do tří kapitol. V první nabízíme krátký vhled do nelehkého procesu přípravy expozic se zaměřením na nejnovější dějiny, který více než deset let probíhal v Národním muzeu. Druhá kapitola nabízí stručného průvodce realizovanou expozicí i několik ukázek, jak autorský tým pracoval s jednotlivými předměty. Třetí kapitola reaguje na vývoj a recepci expozice v posledních zhruba dvou letech od jejího otevření. Její život začleňuje do kontextu fungování Národního muzea a rovněž popisuje její přijetí laickou, ale hlavně odbornou veřejností. V této kapitole se tak autoři snaží reagovat na výtky, které byly obsaženy v tištěných recenzích i další, se kterými byli v průběhu času konfrontováni tak, aby diskuse, která je v muzejní sféře tak potřebná, překročila pole sociálních sítí a neformální výměny názorů v kuloárech.

Na tomto místě bychom také rádi poděkovali všem, kteří se na tvorbě expozice podíleli. Kromě vedení Národního muzea se v rámci naší instituce jedná zejména o produkční, kurátory a restaurátory, kteří stáli za faktickou přípravou exponátů a pracovali v mnoha případech

---

1 Počátkem srpna 2022 byl do expozice přidán fragment zdiva z Atomového domu v Hirošimě, budovy, kterou navrhl český architekt Jan Letzel. Viz V Praze je fragment z Hirošimy. Národní muzeum vystavuje kus zdiva z Atomového domu. In: *Aktuálně.cz* (aktualne.cz) <https://magazin.aktualne.cz/narodni-muzeum-ma-v-expozici-kousek-zdiva-z-atomoveho-domu-v/r~5ec13d0e14cd11ed8c6f0cc47ab5f122/>, naposledy zhlédnuto 7. 10. 2023.

2 Viz COUFALOVÁ, Iveta – ŠORM, Martin. Národ za zdí. Nová expozice starších dějin v Národním muzeu. In: *Dějiny a Současnost*, č. 3, 2023, s. 30–35, cit k 7. 7. 2023, dostupné na <http://dejinyasoucasnost.cz/archiv/2023/3/narod-za-zdi/>

na hraně svých fyzických i psychických možností. Expozice by také nemohla vzniknout bez dvojice architektů Daniela Dvořáka a Karla Kuta, stejně jako bez členů realizačního a aranžérského týmu. Zároveň bychom také chtěli poděkovat kolegům historikům, kteří se podíleli na připomínkování libreta, stejně jako recenzentce, recenzentovi a vědeckému redaktorovi této publikace za podněty, které vedly k jasnějším formulacím textu. Odborná diskuse je potřebná, a to i přes rozdílné pohledy na danou problematiku.

2 Historie realizace expozice dějin 20. století v Národním muzeu

Stálá expozice dějin 20. století měla být v prvotní fázi příprav nových expozic Národního muzea organickou součástí celku, který mapuje historický vývoj na našem území od počátku do současnosti. Vlastní přípravy začaly být aktuální zejména v souvislosti s rekonstrukcí Historické budovy Národního muzea, kde měla být původně i část stálé expozice věnovaná nejnovějším dějinám umístěna. Historická budova se kvůli plánované rekonstrukci pro návštěvníky uzavřela 8. července 2011 a byla uzavřena sedm let. Vlastní rekonstrukce probíhala v letech 2015–2018. K částečnému zpřístupnění rekonstruované budovy došlo 28. října 2018 u příležitosti 100 let od vzniku Československé republiky, nicméně expozice dějin 20. století, jako první celek stálých expozic Národního muzea, byla otevřena až od července 2021. Od uzavření Historické budovy do zpřístupnění první části stálé expozice tak uplynulo v podstatě celé jedno desetiletí.

Ještě déle však v muzeu chyběla stálá expozice zaměřená na novodobé dějiny. Původní historické expozice v Historické budově Národního muzea sestávaly z částí věnovaných pravěku, ranému středověku a numismatice, ústřední historická expozice chyběla. Na základě tzv. *Pokynů pro tvorbu expozic období výstavby socialismu v muzeích* ministerstva kultury z roku 1976 se začaly připravovat historické expozice, které by pokryly chybějící období.³ V roce 1986 tak byla v současné Historické budově Národního muzea otevřena expozice novodobých českých dějin, jejíž první libreto vzniklo v roce 1979 a intenzivní práce na realizaci probíhaly od roku 1984. „*Expozice se ... měla věnovat nejenom politickým dějinám, ale zejména hospodářskému, kulturnímu a sociálnímu vývoji českého lidu. Důraz měla klást nejenom na konkrétní sbírkové předměty, ale i na výrazné architektonické řešení, které mělo konkurovat výrazným historickým sálům hlavní budovy NM.*“⁴ Expozice byla umístěna zhruba na 1000 m² v prostorech nad tzv. Hollareem. Definitivní podobu dostal scénář v roce 1984, autorský tým vedl v té době Stanislav Slavík.

Chronologicky a tematicky byla rozdělena na prolog a na následující dílčí časová období, která vycházela z tehdejší ideologicky podložené periodizace moderních českých dějin: 1848–1918, 1918–1938, 1939–1945, 1945–1948, 1948–1970 a období od XIV. sjezdu KSČ (1971) do tehdejší současnosti. Chronologicky tak značně kopírovala tehdejší expozici soudobých dějin centrálního muzea Komunistické strany Československa, pražského Muzea Klementa Gottwalda, které také mělo od svého vzniku v padesátých letech 20. století plnit funkci

---

3 JUNEK, Marek. Expozice novodobých českých dějin v Národním muzeu. In: *Časopis Národního muzea. Řada historická / Journal of the National Museum (Prague). Series Historia*, r. 185, č. 3–4, 2016, s. 49–58.

4 Cit. dle JUNEK, Expozice novodobých českých dějin v Národním muzeu, s. 51.

ústřední ideologické instituce prezentující moderní dějiny a vést dokumentaci současnosti.⁵ Původní termín otevření expozice byl v květnu 1985, nicméně díky výstavním projektům ke 40. výročí ukončení druhé světové války a prodlevám v přípravných pracích byla expozice zpřístupněna návštěvníkům až ve druhé polovině května 1986. Expozice byla představena společně s historickou expozicí v Lobkovickém paláci jako celek, který seznamuje návštěvníka s vývojem českých dějin od počátku státnosti do současnosti. Po otevření expozice byl dopracováván scénář aktualizace jejího závěru, který byl považován v době otevření i po něm stále za nedokončený. K realizaci však již kvůli listopadovým událostem roku 1989 nedošlo, expozice byla v roce 1990 uzavřena a sály se začaly používat opětovně k dočasným výstavám, stejně jako před jejím vznikem. Hlavní autor Stanislav Slavík opakovaně navrhoval stálou expozici novodobých dějin obnovit a aktualizovat na obdobných principech (dějiny každodennosti, scéničnost, založení na trojrozměrných exponátech), nicméně i přes to, že měla expozice být ukončena již obdobím druhé světové války, tudíž se neměla věnovat hodnocení poúnorového vývoje, k jejímu znovuzřízení nedošlo.⁶

Dlouhodobou absenci expozice mapující moderní dějiny po roce 1918, respektive dějiny českých zemí ve 20. století, nahrazovaly z pohledu veřejnosti alespoň tematicky již před vznikem současných stálých výstavních celků jiné expozice Národního muzea. Mezi ty lze zařadit například dlouhodobou výstavu *Křížovatky české a československé státnosti*, která byla otevřena v Národním památníku na Vítkově dne 28. října 2009 jako doplněk ke státně-reprezentační funkci památníku. Záměr využít k prezentaci soudobých dějin původně legionářský památník byl oznámen veřejnosti v roce 2007. Jako místo, kterým procházely dějiny,⁷ byl objekt na Vítkově zvolen vhodně, negativně se tento výběr a zejména povaha objektu bohužel projevil v limitech expozice, která byla ve výsledku značně zjednodušující. Přestože původní koncept měl propojovat expozici s výstavním sálem, který měl řadu témat doplňovat a vysvětlovat. Omezení vycházela zejména z původní funkce symbolického pietního prostoru, kde byla umístěna. Výstavní prostředky tak byly redukovány pouze na relativně malou vestavbu, několik chudě obsazených vitrín a doplňujících multimediálních prvků.

Schematičnost byla vnucená částečně prostorem, a to jak z hlediska rozsahu, tak z hlediska limitů daných pietní povahou místa, což pravděpodobně ovlivnilo i výsledek práce autorského týmu. V podstatě nekontroverzní uchopení témat s sebou neslo i omezenou informační funkci, kde byl vývoj české (potažmo československé) společnosti redukován na několik z pohledu autorů klíčových bodů, které vycházely z tradicionalistického pojetí

---

5 KABŮRKOVÁ, Markéta. Prezentace minulosti, budování budoucnosti. Muzeum Klementa Gottwalda (1954–1990) coby propagačně-edukační centrum stranické historie. In: KAVKA, Tomáš – VOGELOVÁ, Pavlína – TOTHOVÁ, Jolana. (eds.) *Sbírky & politika = Collections & politics*. Praha: Národní muzeum, 2022, s. 57–88.

6 JUNEK, Expozice novodobých českých dějin v Národním muzeu, s. 49–58.

7 GALANDAUER, Jan. *Chrám bez boha nad Prahou: památník na Vítkově*. 1. vyd. Praha: Havran, 2014, 285 s.

vzniku Československa v roce 1918 a schematizujícího podání pozdějšího vývoje, reduko-
vaného na kategorie „my“ a „oni – nomenklatura vs. opozice, bez hlubší reflexe proměn
a dějin společnosti.⁸ Více však pravděpodobně do vymezeného prostoru ani umístit nešlo.
Nevýhodou bylo také umístění v detašovaném objektu, jehož návštěvnost je kvůli ome-
zené přístupnosti, přestože se geograficky nachází téměř v centru hlavního města, značně
proměnlivá. Národní památník na Vítkově je objekt velmi specifický a umístění expozice
Křížovatky do jeho prostorů lze vnímat jako dočasné řešení situace k uspokojení poptávky
po výstavě mapující moderní dějiny českých zemí v době, kdy se zásadní expozice moder-
ních dějin připravovala v rámci budování nových expozic Národního muzea v muzejním
komplexu v centru Prahy. Jistá neudržitelnost expozice se začala projevat v posledních
letech právě po otevření nových expozic v muzejním komplexu.⁹

Absenci stálých expozic věnovaných moderním dějinám řešilo Národní muzeum dočasnými
tematickými výstavními projekty, mezi které lze zařadit výstavy *Republika* (2008–2009), *Zlatá
šedesátá* (2010–2011), ale i výstavní projekt *Monarchie* (2012–2013).¹⁰ Z novějších výstav před
otevřením stálých expozic to pak byl společný projekt NM a Slovenského národního múzea
Česko-slovenská / Slovensko-česká výstava k výročí vzniku ČSR, probíhající od dubna 2018
na Bratislavském hradě a od října 2018 do roku 2019 v nově otevřené Historické budově NM,
a výstavní cyklus *Sametová revoluce* (2019–2020).

Vlastní přípravy stálé expozice dějin 20. století, která byla v roce 2021 zpřístupněna návštěv-
nické veřejnosti v Nové budově NM, prošly značně dynamickým vývojem, při kterém pro-
běhla jak úprava původní koncepce navazující zprvu bezprostředně na ostatní celky, tak
i několik proměn ve složení autorského týmu. Po zrušení architektonické soutěže došlo také
ke konkretizaci prostor, kde měla být expozice umístěna.

---

8 JAREŠ, Jakub – SPURNÝ, Matěj. Orgie národní mytologie. Expozice v Národním památníku
na Vítkově. In: *Dějiny a současnost*, č. 1, 2010, s. 9.

9 Situace okolo převzetí Národního památníku na Vítkově byla komplikovaná, konkrétní využití
řešilo i ministerstvo kultury. Převzetí Národním muzeem vyřešilo kolem roku 2000 problé-
my s prostory pro umístění oddělení novodobých českých dějin, ale svou roli sehrály i další
skutečnosti. Ne zcela jasná logika zařazení spíše vojenského památníku do komplexu budov
Národního muzea se zejména po otevření stálých expozic NM na Václavském náměstí stává
neudržitelnou a vede k diskusím o jeho předání zaměřením bližší instituci, tedy Vojenskému
historickému ústavu. Tato jednání v dnech dopisování této knihy vrcholí a mohly by nejspíše
v průběhu roku 2024 vyústit v dohodu o převedení památníku pod VHÚ.

10 Na hlavní expozici navazovaly v té době další tematické výstavy – *Sportsmeni v českých ze-
mích* v Národním památníku na Vítkově, či *Krmě – jídlo – žrádlo* v Národopisném muzeu NM
(Letohrádek Kinských – Musaion), *Kouzelné hrací strojky a Století valčíku a polky* v Českém
muzeu hudby či *Po stopě Karla Maye v Náprstkově muzeu asijských, afrických a amerických
kultur*. Samotná expozice v Nové budově NM se skládala z částí *Monarchie*, *Dětský svět za cí-
saře pána* a *Člověk ve fotografii*.

Vliv na proměny celkové koncepce měly v dlouhodobém horizontu příprav do jisté míry také změny na ředitelském postu Historického muzea. V období kolem rekonstrukce Historické budovy a realizace stálých expozic se na ředitelské pozici v čele Historického muzea Národního muzea, jedné z pěti odborných složek instituce, vystřídali celkem čtyři vedoucí pracovníci, PhDr. Věra Přenosilová (2002 – březen 2009), PhDr. Pavel Douša, Ph.D. (duben 2009 – leden 2014), Mgr. Marek Junek, Ph.D. (únor 2014 – únor 2021), Mgr. Martin Sekera, Ph.D. (pověřen vedením od února 2021). Rovněž se proměňovalo složení autorských týmů expozice, a s tím často i koncepce. Celkové přípravy stálé expozice moderních českých dějin se odvíjely i od toho, jak se vyvíjela rekonstrukce Historické budovy. Původně byla expozice dějin 20. století vztažena k realizaci historických expozic jako celku s předpokládaným umístěním ve zrekonstruované Historické budově NM, nicméně ve finále se ukázalo, že na ně tato část věnovaná moderním dějinám kromě chronologické posloupnosti organicky navázaná být nemusela a ve výsledku byla v závěrečné fázi příprav také realizována jinde. Přestože byla tato část stálých historických expozic otevřena jako první, měl její autorský tým (ve finálním složení ovšem vytvořený jako zcela poslední) nejméně času na její přípravu. Před uzavřením a po uzavření Historické budovy Národního muzea tedy prošla příprava expozice novodobých dějin několika fázemi. Jako *první* se dá označit *období do roku 2012*, tedy prakticky období před uzavřením Historické budovy. Na přípravě historické expozice se v tomto stadiu původně podílel společně tým propojující celou řadu oddělení zabývajících se historií obecně (archeologické oddělení, oddělení starších českých dějin, oddělení novodobých českých dějin) s odděleními specializovanými (numismatické, divadelní, etnografické a oddělení dějin tělesné výchovy a sportu).

Následovalo *druhé období v letech 2012–2016*, kdy se Národní muzeum potýkalo se zadávacím a výběrovým řízením na rekonstrukci Historické budovy. Charakteristické bylo tím, že se stále v koncepci počítalo s umístěním stálé expozice nejnovějších dějin v rámci Historické budovy, a tomu také byly přizpůsobeny předkládané návrhy. Autorský tým, který měl připravit expozici novodobých dějin, se pod taktovkou nového vedení Historického muzea obměnil, byli zvoleni členové týmu, jejichž specializace nebyla nutně vždy zaměřena na danou problematiku. Zároveň vznikly návrhy dvou v podstatě paralelních linií představujících historický vývoj na našem území.

Poslední fáze příprav probíhala v letech 2016/2017–2021. V návaznosti na prodlužovanou rekonstrukci, zrušená výběrová řízení¹¹ a stavební přípravy samotné expozice probíhaly práce skokově, termíny se turbulentně měnily. Finální autorský tým byl vytvořen v roce 2017. Původní otevření směřovalo k roku 2020, následně došlo v průběhu roku k přesunu

---

11 Srov. <https://www.cka.cz/cs/souteze/vysledky/masterplan-expozic-vystav-a-navstevnickeho-provozu-v-historicke-a-nove-budove-narodniho-muzea>, naposledy zhlédnuto 8. 10. 2023.

termínu finalizace na podzim (listopad) 2019.¹² Po několika dalších odkladech se nakonec expozice veřejnosti otevřela v červenci 2021. Na začátku tohoto období byla také změněna dispozice prostorů, výsledné umístění bylo na popud vedení NM přesunuto do Nové budovy Národního muzea, do výstavních prostorů ve 4.–5. patře, kde bezprostředně předtím probíhala v letech 2015–2019 souborná střednědobá přírodovědecká výstava *Archa Noemova*. Ke změně uvažování o prostoru pro umístění expozice došlo po zrušení soutěže v roce 2017, kde se jeden z návrhů neudržel zadání a dějiny 20. století umístil do Nové budovy NM. Z hlediska prostorových dispozic se ve finále jednalo o pozitivní posun, protože expozice dějin 20. století mohla využít ne pouhých původně navrhovaných 300 m², ale zhruba 1000 m².

2.1 První fáze příprav – do roku 2012

Jeden z prvních dostupných přípravných návrhů stálých expozic, který se odvíjel od plánované rekonstrukce Historické budovy Národního muzea, pochází z první poloviny roku 2007, vznikl souběžně s Návrhem expozic Přírodovědného muzea (PM), který byl předložen ve stejné době. Autory byli vedoucí jednotlivých oddělení, doplnění o odborné pracovníky daných složek. Návrh stálé historické expozice počítal se dvěma okruhy („základními, paralelními, prostorově oddělenými a navzájem se doplňujícími složkami“). Jeden s pracovním názvem *Dějiny společnosti na území dnešní ČR* měl představovat chronologickou expozici, která se měla věnovat „pečlivě zvoleným uzlovým dějinným jevům“ s důrazem na každodennost. Druhý okruh měla být expozice tematická a materiállová, s pracovním názvem *Z pokladnice Historického muzea*, která měla představit „...Různě velké, navzájem separované expoziční celky s vybranými soubory nejceněnějších a nejzajímavějších sbírek z jednotlivých oddělení HM..., které obvykle nemají možnost uplatnit se v expozici chronologické.“ Tato část měla být doplněna o expozici k dějinám NM a všech jeho sbírkových oddělení. Zmíněné okruhy měly dohromady obsadit plochu 5500–5800 m² a měly být doprovázeny krátkodobými výstavami různého rozsahu v rámci Historické budovy NM a volně na ně měly navazovat i již existující specializované expozice NM v samostatných budovách (Lapidárium, Musaion, Palackého a Riegrův památník a další). O poznání nereálněji pak z dnešního pohledu působí požadavek propojení stálých expozic s badatelským provozem a umístěním jednotlivých oddělení do blízkosti stálé expozice či vznikem dostupných depozitářů studijního typu pro badatelsky často využívané sbírky v Historické budově NM.¹³

---

12 „V roce 2017 bylo vydáno rozhodnutí Úřadu pro ochranu hospodářské soutěže (ÚOHS) o zrušení původní architektonické soutěže z legislativních důvodů – konkrétně kvůli rozporu soutěžních podmínek, resp. Soutěžního řádu České komory architektů, se zákonem o veřejných zakázkách. Toto rozhodnutí nabylo právní moci ke dni 31. 5. 2017.“ Cit. dle Výroční zpráva (NM) 2017, Tvorba nových expozic Národního muzea, dostupné na <http://vyrocni-zpravy.nm.cz/2017/tvorba-novych-expozic-2/>, naposledy zhlédnuto 8. 10. 2023.

13 Cit. dle. NÁVRH BUDOUCÍ HISTORICKÉ EXPOZICE NM, březen – duben 2007, s. 1–5, soukromý archiv Lenky Šaldové.